

Cuprins

<i>Cuvântul autorului</i>	5
Partea întâi. Trădarea	9
Partea a doua. Războiul.....	61
Partea a treia. Trădarea.....	153
<i>Addenda</i>	325

© 2013 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Eugeniu Filimon

Foto autor: © Carmen Morar

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

MORAR, IOAN T.

Negru și Roșu / Ioan T. Morar. – Iași: Polirom, 2013

ISBN print: 978-973-46-3806-2

ISBN ePub: 978-973-46-4012-6

ISBN PDF: 978-973-46-4013-3

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

Ioan T. MORAR

— *Fiction-Ltd* —

Negru și Roșu

roman

POLIROM
2013

„La viața grea“ nu era o cârciumă; era doar un loc murdar unde cineva vindea băutură proastă. Murdar și întunecos. Iar faptul că era întunecos îl făcea parcă să pară mai puțin murdar. Dar cei care deschideau ușa nu veneau aici nici pentru curățenie, nici pentru lumină. Cei mai mulți veneau să-și oprească tremuratul de alcoolici care-i chinuia între două vizite. Alții veneau să se mai încălzească și să-și tragă sufletul de pe drum, înainte de a pleca mai departe. Drumeți amărâți, înfrigurați și pământii care fugeau de o viață rea ca să dea, până la urmă, de altă viață rea. Din când în când mai intra câte o patrulă de jandarmi să vadă dacă e liniște și să accepte păhărelul de spirt strecurat prin pâine pe care îl oferea de fiecare dată, „din partea noastră“, Stiopa, cârciumarul rus care vorbea și românește, și nemțește, pe lângă rusa lui. Și, de când cu țiganii deportați, o rupea și pe țigănește. Nu foarte mult, atâta doar cât să-și dea seama din conversațiile lor dacă i-au pus gând rău și vor să-l fure. Deși în ultimii ani fusese vânzoleală prin sat, plecaseră o parte din ucraineni, fuseseră ridicați evreii, veniseră românii, aduseseră cu sila țiganii, locul ăsta întunecat nu dusesese lipsă de clienți, iar Stiopa se pricepea foarte bine să aducă marfă pentru toată lumea, adică multă băutură dubioasă și ieftină.

De multă vreme nu mai trecuse pragul un domn adevărat. Stătea singur la masă, a cerut ceva de mâncare și i-a servit o bucată de brânză cam sărată și trei ouă fierte. Atâta avea.

Domnul a mâncat foarte pedant totul și apoi a cerut de băut coniac. „Franțuzesc, dacă se poate.“ „Păi, coniac nu se cere, așa că nu avem. Pot să vă ofer o votcă rusească garantată, pentru care bag mâna-n foc, nu-i îndoită sau amețită cu alte alea. E din rezerva personală.“ Domnul a luat o cinzeacă, a dat-o peste cap, apoi a scos din buzunarul interior un recipient de metal din care și-a turnat în paharul golit de votcă două degete de coniac franțuzesc. „Amestecul civilizațiilor nu poate să ne facă rău“, a spus el nimănui, dacă nu considerăm mănușile de piele de pe masă, în direcția cărora a privit, un partener de discuție. Apoi a scos un carnetel și și-a notat ceva. Stiopa a venit lângă masa lui și l-a întrebat dacă are nevoie de ceva. „Mulțumesc, totul a fost delicios, minunat!“, spuse el, iar Stiopa, care văzuse multe la viața lui, totuși, nu a reușit să-și dea seama dacă mușteriu îl bate joc de el.

— M-ar interesa dacă ați auzit pe-aici de revolte, de organizarea unor lupte. Că oamenii vin aici și-și dezleagă limbile.

— Doamne ferește, *Boje moi*, asta ne-ar mai trebui, revolte în plin război. Da' de ce vă interesează?

— Ar trebui să nu-ți răspund, dar, ca să vezi că am încredere în oameni, îți spun. Sunt inspector guvernamental venit de la București să văd cum stă treaba în Transnistria. Dar nu din rapoarte, de pe teren.

— Pe teren stăm prost, domnule inspector, foarte prost. Dacă nu se face nimica foarte repede, nici n-o să se mai poată face nimica niciodată. Uite, satul ăsta, că era mai răsărit, îi acum o mizerie. Au venit țiganii, care au furat, că mureau de foame. Unde au intrat în case au dat foc la uși ca să nu moară de frig. Au pârlolit tot în calea lor. Mai rău ca tătarii din povești. Lumea s-a revoltat cât a putut, dar nu avea ce face. Au venit într-o noapte unii și au omorât, nu la noi, în satul vecin, cinci familii de țigani. La întâmplare, până s-or trezit jandarmii care aveau în pază țiganii. Și știi ce au făcut ăia ai lor? I-au dezbrăcat pe morți și le-au luat hainele, i-au înmormântat în curul gol, Doamne iartă-mă! Vă dați seama că la Înviere țiganii ăia o să fie în pielea goală? Asta ne mai lipsea!

Când să iasă din cârciumă, după ce a plătit și a lăsat aproape dublul notei de plată, ca să fie cârciumarul mulțumit că nu a vorbit gratis, domnul inspector guvernamental a dat nas în nas cu cinci țigani care și-au lăsat imediat desagi la ușă. Picau la fix! Așa că nu a mai plecat, s-a întors la masa lui, a desfăcut din nou recipientul de metal, și-a turnat încă două degete de coniac, a scos carnetelul și a ciulit urechile. „Să vedem ce-i cu dumnealor“, a spus el perechii de mănuși de piele pe care și le-a scos din nou și le-a pus pe masă.

— Șefu', suntem tot noi, țăganii ăia cu coarne dă vită. Am fost acum trei săptămâni pă la dumneata.

Cel care vorbea părea șeful celor cinci, era mai în vârstă, dar încă era verde, se ținea bine, avea chiar un anumit aer de șef.

— Da, vă știu, v-am notat, nu pe hârtie, în cap la mine. Știu că ați fost după coarne de vită pentru piepteni. Așa-i? Tu ești șeful?

— Așa-i, șefu'! Noi suntem ăia și io îs șefu'. Un fel dă primar țăgan.

— Și ce vreți? Data trecută ați băut pe preț de două ibrice. Nu mai vreau ibrice, că nu bea lumea cafea pe-aici.

— Șefu', avem peptini! Peptini dă os dânc dă vită. Cei mai tare peptini. Zăci că-s dă la atelierul Eleganța dânc București. Că noi pentru ei am lucrat. Ei îi vindea că zicea că-s dă la Paris.

— Voi vă bateți joc de mine? Nu vedeți că-s chel? se răsti, cu o umbră de răs, Stiopa. Eu mă pieptănc cu ștergarul când mă spăl pe cap.

— Da' doamna? Îi dați lu' doamna peptini. Avem și d-ăia care să țin în coc, avem și d-ăia dă despletit. Tot felul avem. Atelierul Eleganța, șefu'! Noi i-am făcut, și acuma am merge să-i vindem la Odessa. Mai ne trebuie o țădulă de la dom' pretor că avem voie să vindem. Dă aia ne-am oprit aici. Pentru țădulă și că ni s-o făcut sete.

— Ia să văd io ce piepteni aveți voi.

— Țăgane, du-te și adu trei peptini calitatea întâi lu' domnu'...

Cel mai tânăr se duse fără să cârtească la desagi și umblă în ei, căutând ce i s-a cerut.

— Cum, mă, îi zici țâgan lu' omu' tău? Nici voi nu vă respectați? Nu se supără?

— Cum să-i zăc altfel? Doar îi țâgan, nu rumân sau rus. Dacă ești țâgan, de ce să te superi că-ți zăce lumea țâgan? Nu poți schimba pielea. Da' noi suntem țâgani cinstiți, peptenari, pe noi ne-a adus din greșeală aici. Am făcut hârtie să ne primească înapoi, tot aici la Pretură am adus-o. Așteptăm răspunsul. Docamdată ne-o venit 'napoi doar numărul' dă registrare. Tăt e ceva! Sămn că să știe dă noi.

— Dau eu un rând de băătură pentru dânșii! spuse, de la masa lui, domnul inspector.

Asta l-a făcut pe conducătorul grupului de țigani să dea drumul repede la trei cruci, iar pe Stiopa să-și frece mâinile. Nu mai era chiar o zi proastă, nu dădea pe datorie, ci pe bani peșin. Să tot vină inspectorii care fac cinste cu băătură la mușterii.

— Să vă țână Dumnezeu în viață fericit, domnu'. Cu ce ocazie ne cinstiți?

— Cu ocazia că suntem aici.

Inspectorul se ridică și veni spre ei, lângă teighea.

— Sunt inspector guvernamental și trag și eu cu ochiul la ce se întâmplă pe-aici. Vă cer să colaborați la o mică anchetă pe care o conduc. Cum te numești, ca să trec în raport?

— Natale mi să zăce, în acte Ion Stan, și-s primarul țâganilor dă la ferma Suha Balca. Țsta îi Aurică, ginerele meu. Noi doi suntem un fel de bulibași.

— Și care e ocupația de bază?

— Ocupația dă bază îi dă peptenari. Facem peptini. Și dă aia tot umblăm cu hârtii, că pă noi ne-a adus aici fără să fim fără ocupație. Nu am furat, am avut gospodăriile noastre. Numai aici am mai furat, șefu', ca să mâncăm. N-am furat să vindem nimic. Noi n-am fost cu furtul, suntem cu frica lui Dumnezeu.

— Stai așa, domnul Natale, că eu nu anchetez furturi. Eu inspectez zona. Deci ați fost aduși aici contravenindu-se

normelor care spuneau să fie deportați doar țiganii fără ocupație și cu antecedente penale. Corect?

— Nu-i corect, domnu'. Corect era să ne lasă în pace, la casili noastre dâ'n Buzău.

— Am reținut problema. S-au făcut abuzuri, asta e clar. Sunteți victimele unui astfel de abuz pe care-l voi raporta. Fiți convinși de asta. Ia luați paharele. Mulțumesc, domnule Stiopa, treceți la notă la mine. Așa, și ziceați că îndeletnicirea dumneavoastră este să faceți piepteni?

— Da, și vrem să ne dea domnul pretor autorizație să vindem peptinii la Odessa, în târg sau la angorsâști. Că am avut autorizație, da' ni s-o ridicat. Cumpărăm oase dă vită, coarne și facem peptini. Cu ce luăm pă ei cumpărăm haine și ceva dă mâncare la toată lumea. Că nu vrem să furăm. Sănătate și noroc să vă dea Dumnezeu, domnu' inspector, zise Natale ridicând paharul.

— Și vouă! Domnul Stiopa, mai ai ceva bucate să le dai și lor?

— Să văd de niște slănină și mai am ouă fierte. Și pâine mai uscată.

— Pregătește-le ceva să mănânce... Așa, am niște întrebări, domnule Natale, despre condițiile de viață.

— Domnule inspector, nu vreau să credeți că critic guvernul, da' astea nu-s condiții dă viață, îs condiții dă boală și dă moarte.

— Bun, mă interesează tot ce-mi spuneți. Numai să nu umblați cu cioara vopsită, pardon de expresie, nu-i nicio aluzie. Vreau să știu cum stați, cum locuiți, cum e viața voastră cotidiană.

— N-avem dâ'n asta, viață cotidiană, avem viață grea.

— Cotidian înseamnă de zi cu zi. Deci viața de fiecare zi.

— Așa, viața noastră e grea. Trăim toți într-un grajd, peste o sută dă persoane pă locul a cincizeci dă vaci. La început ne-am încălzit cu foc dă balegă uscată, de ne-or usturat ochii pă toți. Am început să adunăm coceni, crengi rupte, tăt ce arde. Că e frig, domnu' inspector. E frig aici la Transmisia. Mai frig decât la Buzău. Au și murit dă frig trei copii mici

și două femei bătrâne. Și acuma, dimineața când ne trezim ne uităm dacă suntem toți. Asta-i bucuria că fiecare dimineață, când vedem că suntem toți. Că nu a mai murit nimeni. Greu îi cu înmormântatul, că nu avem popă, am ținut morții cu zilele până o venit un popă militar să la jandarmi să țină slujba. Îi greu, domnu' inspector. Îi foarte greu. Da' nu vreau să să creadă că ne plângem. Eu am trăit și mai greu la războiul alalalt, la războiul mare. Am dormit în baltă, a căzut obuzul lângă mine, am fost rănit la sold. Am apărat țara, domnu' inspector. Da' femeile și puradeii n-are să unde să știe că să poate și mai greu. Și mai îi ceva în fameliile noastre, ne e greu să ne tot ferim să mai facem copii. Că nu avem cu ce să-i săturăm nici pă ăștia. Îi greu cu drăgostitu', că suntem tăți într-un loc, mai aud ăia micii gemete, mai plânge câte-un puradel când ți-i lumea mai dragă sub pătură. Nu ne plângem, domnu' inspector, da' vrem să ne întoarcem la noi, la Buzău. Să facem peptini la toți rumânii.

Domnul inspector își nota în carnetel tot ce-i spunea Natale. Nota și dădea din cap, ca și când nu ar fi fost de acord cu ce scria. Își făcea doar datoria. Va înainta raportul peste o săptămână, când va ajunge la București. Și va fi mândru în fața tatălui său și a mamei sale. Le va demonstra că nu e un șoarece de birou, un sârman avocat stagiar la biroul de avocatură al tatălui său. A reușit să îndeplinească o misiune importantă, aceea de a inspecta Transnistria. Pe de altă parte, călătoria i-a confirmat lecturile despre nedreptăți sociale, despre asuprire. Nu erau doar vorbe scrise, exista o realitate întregă în spatele acelor autori. Și simțea acum, chiar acum, când nota, că era de datoria lui să lupte împotriva nedreptăților sociale. Din banii pe care-i avea asupra sa avea să le lase câțiva celor cinci țigani pieptenari, să le mai îndulcească viața. Duse mâna spre buzunar, se pipăi, se mai pipăi o dată. Nu, poate nu l-a pus în buzunarul ăla. Era singur în mijlocul încăperii întunecoase, se bătea, pe rând, într-un fel de dans caraghios, peste toate buzunarele și nu-și găsea portofelul. La o masă alăturată, cei cinci înfulecau slănină, ouă și pâine uscată.